

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

Kevät 2025

Mimmi Lehtonen & Jenni Toikka

Suunterveyden edistäminen sosionomina kehitysvammaisten asumisyksikössä

– työmenetelmiä käyttäen

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosionomi

2025 | 37+ 5

Mimmi Lehtonen & Jenni Toikka

Suunterveyden edistäminen sosionomina vammainen asumisyksikössä

- työmenetelmiä käyttäen

Opinnäytetyömme aiheena on sosionomin rooli suunterveyden edistämässä kehitysvammaisten asumisyksikössä. Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Varsinais-Suomen hyvinvointialueen (Varhan) Verkarannan asumisyksikkö.

Opinnäytetyön avulla haluttiin selvittää, miten suunhoito toteutuu vammaisten asumisyksikössä sosionomien toteuttamana ja mitä muutoksia he toivoisivat työskentelytapojen ja -käytäntöjen suhteen. Tavoitteena oli löytää sosionomeille asumisyksikköön soveltuvia työmenetelmiä, joita he voisivat hyödyntää suunterveyden edistämiseksi. Työmenetelmät tiivistettiin infograafiin, jonka tarkoitus on selkeyttää ja antaa vinkkejä sosionomeille suunterveyden ohjaustilanteisiin.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa määrällinen kysely sosionomeille, jonka vastaukset arvioimme laadullisesti ja vastauksien perusteella laadimme haastattelun hammaslääkärille, jolla oli erityisosaamista kehitysvammaisten suunterveyden hoidosta. Kysely toteutettiin kyselylomakkeen kautta. Haastattelu toteutettiin etänä teemahaastatteluna.

Kyselyn vastauksien ja haastattelun pohjalta analysoimme sopivia työmenetelmiä sosionomin käyttöön suunterveyden edistämiseen. Tiivistimme työmenetelmät infograafiin, joka toimitettiin asumisyksikköön sosionomeille.

Toteutimme kehittämistyömme 2024 vuoden- ja 2025 kevään aikana. Opinnäytetyön liitteenä on sosionomeille suunnattu infograafi työmenetelmistä, joita voi soveltaa suunterveyden edistämisen ohjaustilanteissa.

Avainsanat:

Suunterveys, kehitysvammaisuus, sosionomi, työmenetelmät, asumisyksikkö

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Bachelor of Social Services

2025 | 37 + 5

Mimmi Lehtonen, Jenni Toikka

Promoting oral health as Bachelor of Social Service in housing unit for people with disabilities

- using working methods

The topic of our thesis is the role of the Bachelor of Social Service in promoting oral health in residential units for people with intellectual disabilities. The commissioner of our thesis is the housing unit of Varha Verkaranta

The aim of the thesis was to find out how oral care is provided by Bachelor of Social Services in a residential unit for people with disabilities and what changes they would like to see in the working methods and practices. The aim was to identify working methods that Bachelor of Social Service could use to promote oral health in the housing unit. The working methods were summarized in an infographic to clarify and provide tips for Bachelor of Social Service in oral health guidance situations.

The purpose of the study was to produce a quantitative questionnaire for Bachelor of Social Service the responses to which were qualitatively assessed and based on the responses an interview with a dentist with expertise in oral health management of people with developmental disabilities was developed. A questionnaire survey was conducted. The interview was conducted remotely as a thematic interview.

Based on the answers to the questionnaire and the interview, we analyzed suitable working method for the use of the Bachelor of Social Service in oral health promotion. We summarized the working methods in an infographic that was distributed to the Bachelor of Social Service in the housing unit.

We carried out our development work during the year 2024 and spring 2025. An infographic for Bachelor of Social Service methods that can be applied in oral health promotion counselling situations is attached to the thesis.

Keywords:

Oral health, developmental disability, working methods, housing unit for people with disabilities.

1 Johdanto	8
2 Kehittämistyön lähtökohdat	9
2.1 Ideamme lähtökohdat	9
2.2 Toimintaympäristö ja toimijat	9
2.3 Kehittämistyön tehtävä ja tavoite	10
3 Tietoperusta	11
3.1 Yleistä tietoa kehitysvammaisuudesta	11
3.2 Kehitysvammaisten suunterveys	12
3.3 Kehitysvammaisuuteen liittyvät lait	12
3.4 Sosionomi vammaistyössä	14
4 Kehittämistyön toteutus	16
4.1 Kehittämistyön prosessimalli ja kehittämismenetelmät	16
4.2 Kehittämistyön eteneminen	16
5 Kehittämistyön aineisto ja menetelmät	18
5.1 Aineisto	18
5.2 Aineiston kerääminen	18
5.3 Aineiston analyysi	19
6 Kyselyn tulokset	21
7 Haastattelun tulokset	23
7.1 Kehitysvammaisten suunterveyden haasteet	23
7.2 Apuvälineet ja tukimateriaalit	23
7.3 Ohjaus ja yksilöllisyys	23
7.4 Suunkivun tunnistaminen	24
8 Kehittämistyön tulokset infograafin sisällöksi	25
9 Sosiaalialan työmenetelmät ja niiden rooli sosiaaliohjauksessa	26
10 Palveluohjaus	27
10.1 Palveluohjauksen määritelmä, luonne ja merkitys	27
10.2 Asiakaslähtöisyys palveluohjauksessa	27

10.3 Palveluohjauksen vaiheet	28
10.4 Palveluohjauksen haasteet	28
11 Motivoiva haastattelu	30
12 Toiminnalliset työmenetelmät	31
12.1 Toiminnalliset menetelmät sosionomin käytössä	31
12.2 Toiminnallisten menetelmien tavoitteet	31
13 Pohdinta	33
Lähteet	35
Suostumuslomake haastatteluun	38
Saatekirje	39
Kyselylomake	40
Haastattelun kysymykset	41
Infograafi	42

1 Johdanto

Kehittämistyö tehdään yhdessä Varsinais-Suomen hyvinvointialueella toimivan Verkarannan asumisyksikön kanssa. Kehittämistyön tarkoituksena on luoda kehitysvammaisten asumisyksikössä työskenteleville sosionomeille infograafi. Infograafiin kootaan työmenetelmiä, joita voisi hyödyntää asukkaiden suunterveyden ja sen ylläpitämisen tukemisessa. Opinnäytetyömme tavoite on lisätä sosionomien valmiuksia suunterveyden ylläpitoon ja parantaa sosionomien ohjausmenetelmiä asukkaiden suunterveyden avustamiseen liittyen.

Opinnäytetyöhön liittyvän sähköisen kyselyn avulla haluttiin selvittää, miten suunhoito toteutuu vammaisten asumisyksikössä sosionomien toteuttamana tällä hetkellä ja mitä muutoksia he toivoisivat työskentelytapojen ja -käytäntöjen suhteen. Kyselyn pohjalta toteutettiin myös asiantuntijahaastattelu. Kehittämistyötä varten tehtiin kirjallisuuskatsaus erilaisiin työmenetelmiin, joista voisi olla hyötyä suunterveyden ylläpidon ohjaamisessa.

2 Kehittämistyön lähtökohdat

2.1 Ideamme lähtökohdat

Olimme molemmat töissä kehitysvammaisten asumisyksikössä ja huolestuimme heidän suunterveydestään. Kehitysvammaisten suun hoitoon ei välttämättä kiinnitetä tarpeeksi huomiota asumisyksikössä. Kohdeyksikön asiakkaat ovat toimintakyvyltään lievästi tai keskivaikeasti kehitysvammaisia. Uskomme, että suurin osa heistä pystyisi huolehtimaan ohjauksen avulla hampaistaan paremmin. Myös työntekijöitä tulisi motivoida seuraamaan tarkemmin asukkaiden hampaiden hoitoa.

2.2 Toimintaympäristö ja toimijat

Toimintaympäristönämme on vammaisten asumisyksikkö. Vammaispalvelulain mukaan vammaiselle henkilölle järjestetään asumispalvelua omien tarpeiden mukaan. Palveluun kuuluu esteetön asuminen ja välttämättömät tukipalvelut. (Varha n.d.)

Kohdeyhteisönä kehittämistyössä on vammaisten asumisyksikössä työskentelevät sosionomit. Tarkoituksena on antaa vammaispalveluissa toimiville sosionomeille menetelmiä ohjata suunterveyden ylläpitoa asumisyksikössä. Ohjausryhmä kehittämistyössä on vammaisten asumisyksikkö. Kehittämistyön tarkoituksena on sosionomin osaamisen lisääminen vammaisten suunterveyden ohjaamisessa. Tavoitteena on, että sosionomit voivat oman työnsä kautta lisätä asiakkaiden omaa kiinnostusta ja osaamista hampaiden hoitoa kohtaan.

Fyysiset ja psyykkiset vammat vaikuttavat suunterveyden hoitoon. Tärkeänä osana ohjeiden antamisessa on, että asiakkaan kanssa on toimiva vuorovaikutustapa ja asiakas ymmärtää ohjeet. Kehittämistyömme asumisyksikössä joillakin asiakkailla on kuuloaistiongelmia, jolloin vuorovaikutus ja tiedonsaanti voi heillä olla vaikeutunutta. (Terveyskirjasto 2022a.)

2.3 Kehittämistyön tehtävä ja tavoite

Kehitysvammaisten suunterveyden tukemista on tutkittu lähinnä terveydenalan näkökulmasta. Emme löytäneet vastaavaa työtä, jossa olisi tutkittu suunterveyden tukemista sosiaalialan tai sosionomin näkökulmasta. Suuhygienistiopiskelijat ovat tehneet ohjeita kehitysvammaisten suun hoitoon.

Kehittämistyön aikana selvitämme asumisyksikön työntekijöiden roolin suunterveyden edistämisessä. Etsimme sopivia työmenetelmiä ja työvälineitä, joilla sosionomit voivat ohjata suunterveyden ylläpidossa asiakkaita. Teemme kehittämistyötä sosionomin näkökulmasta.

3 Tietoperusta

3.1 Yleistä tietoa kehitysvammaisuudesta

YK:n yleinen sopimus vammaisuudesta tuli voimaan Suomessa vuonna 2016. Yleissopimuksen määritelmän mukaan vammaisella henkilöllä tarkoitetaan sellaisia yksilöitä, jotka eivät älyllisen, ruumiillisen tai aistivammansa vuoksi pysty osallistumaan yhteiskunnan toimintaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta 2024.)

Kehitysvammaisuuden määritelmä ei ole yksiselitteinen ja se ajatellaan usein kirjona. Kehitysvammaisten toimintakyky vaihtelee ja sen määrittelyyn vaikuttavat monet tekijät perinteisen älykkyyssajattelun ohella. Kehitysvammaisuuden monitekijäinen malli kuvaa psykososiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavia osa-alueita, jotka ovat: henkiset kyvyt, opitut elämönhallintataidot, terveys, osallistuminen, vuorovaikutus ja sosiaaliset roolit ja toimintaympäristö. Kehitysvammaisuus voi muodostua näistä osa-alueista monella eri tavalla. (Seppälä 2017.)

Kehitysvammaisuuden kirjon eri tasoja on perinteisesti jaoteltu asteikolla lievä, keskivaikea, vaikea ja syvä kehitysvammaisuus. Kyseessä on kehitysvammaisuuden diagnoosi silloin, kun vammaisuus on ilmennyt lapsuudessa tai viimeistään ennen täysi-ikäistymistä. Lääketieteellisen jaottelun ohella vammaisuutta voidaan tarkastella toimintakyvyn ja sosiaalisen näkökulman kannalta. Toimintakyvyn näkökulman huomion keskipisteenä on se, miten henkilön vammaisuus vaikuttaa hänen kykynsä selviytyä arjesta ja osana yhteiskuntaa. Sosiaalinen näkökulma korostaa sitä, kuinka vammaisuus rakentuu osana yhteiskunnan syrjiviä rakenteita ja asenteita. (Vernerinet 2024b.)

3.2 Kehitysvammaisten suunterveys

Suunterveydellä tarkoitetaan hampaiden, ikenien ja purennan hyvinvointia. Suunterveys on osa kokonaisvaltaista hyvinvointia ja hoitamattomat suun sairaudet altistavat myös muille sairauksille. Säännölliset hammaslääkärikäynnit ovat tärkeitä. Näiden ohella olennainen osa suunterveyttä on omahoito, johon kuuluvat terveelliset ruokailutottumukset, hammasvälien puhdistus ja hampaiden harjaus kahdesti päivässä. (Hammaslääkäriliitto 2024.)

Kehitysvamman takia suun omahoito voi olla vaikeutunut. Kehitysvammaan liittyy usein suun alueen häiriöitä kuten purentaongelmia ja leuan vääristymiä. Heillä on usein lääkityksiä, jotka vaikuttavat suun terveyteen ja saattavat tätä kautta lisätä esimerkiksi hampaiden reikiintymistä. Kivun ilmaiseminen voi olla hankalaa. Lievästi vammaisilla suun hoito tapahtuu kuten muillakin. Suun puhdistaminen voi olla hankalaa, jonka vuoksi sitä täytyy tarkkailla tai tehdä avustetusti. Yleensä kehitysvammaisten henkilöiden suunterveys on huonompi kuin muilla, jonka vuoksi moniammatillinen yhteistyö on erityisen tärkeää. Jokaiselle laaditaan yksilölliset hoito-ohjeet. (Terveyskirjasto 2022b.)

3.3 Kehitysvammaisuuden liittyvät lait

Suomen vammaispoliittisessa kehyksessä on kolme tasoa. Korkeimmalla tasolla on YK:n ihmisoikeudelliset vammaispoliittiset linjaukset. Keskimmaisella tasolla on Euroopan tason linjaukset, alimmalla tasolla on Suomen valtion linjaukset, jotka kytkeytyvät ylempiin tasoihin. (Jäppinen ym. 2017, 59–62.) Itsemääräämisoikeus on lakiin kirjattu oikeus kaikille. Perustuslaissa itsemääräämisoikeuden sanotaan olevan laissa lueteltujen perusoikeusientaustalla. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa sopimuksessa sitoudutaan vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. (Tiensuu, Aalto-Heinilä & Mäki-Petäjä-Leinonen 2023, 38.)

Yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksista ja valinnainen pöytäkirja tulivat voimaan suomessa 10.6.2016. Yleissopimuksen tarkoituksena on varmistaa

vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja vapaudet. Sopimuksen tarkoitus on edistää ja suojella vammaisten henkilöiden oikeuksia. Valinnaisen pöytäkirjan tarkoitus on, että sopimuspuolen lainkäyttövaltaan kuuluvalla henkilöllä tai ryhmällä on oikeus tehdä valitus, mikäli he katsovat, ettei vammaisten ihmisten oikeuksia loukataan. (Kuosma 2018, 10.) Yleissopimuksen sopimuspuolet ryhtyvät kaikkiin tarvittaviin lainsäädännöllisiin toimiin suojellakseen vammaisia henkilöitä kaikenlaiselta hyväksikäytöltä, väkivallalta ja kaltoinkohtelulta. Sopimuspuolet tekevät myös ennalta ehkäisevää työtä estääkseen hyväksikäytöltä, väkivallalta ja kaltoinkohtelun. (Kuosma 2018, 56.)

Yleissopimus varmistaa vammaisten henkilöiden oikeuden sanan- ja mielipiteenvapauteen. Vammaisille henkilöille tulee antaa tietoa samalla tavalla kuin muillekin, heille soveltuvalla tavalla ilman lisäkustannuksia. (Kuosma 2018, 65.) Sen mukaan vammaisilla henkilöillä on oikeus parhaaseen mahdolliseen terveyden tasoon ilman syrjintää vammaisuuden perusteella. Vammaissopimuksen mukaan tulee vammaisille henkilöille järjestää samanlaiset, -laatuiset ja -tasoiset maksuttomat tai kohtuuhintaiset terveydenhuoltopalvelut kuin muillekin. (Kuosma 2018, 72.)

Vammaispalvelulain mukaan vammaisella henkilöllä on oikeus yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen ja osallistuttamiseen. Lain tarkoitus on edistää vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeutta. (Vammaispalvelulaki 675/2023.)

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta pitää sisällään erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai psyykinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen sairauden, vamman tai kehitysiässä saadun vaurion vuoksi ja joka ei ole oikeutettu tarvittaviin palveluihin muun lain perusteella. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977.)

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta kaikille ja ehkäistä syrjintää. Laissa kielletään syrjintä vammaisuuden takia (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 8 §.) Vammaisella henkilöllä on yhdenvertainen oikeus saada

koulutusta, asioida ja edetä elämän kaikilla osa-alueilla (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 15 §).

Sosiaalihuoltolain tarkoitus on ylläpitää ja edistää sosiaalista turvallisuutta. Lakiin on kirjattu, että psyykkisen vamman takia on oikeutettu erityistukeen. Sosiaalihuoltolain tarkoitus on myös edistää asiakkaan osallisuutta ja olla asiakaskeskeinen. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Terveystieteiden laitoksen tehtävä on edistää ja ylläpitää kaikkien kansalaisten terveyttä. Lain avulla pyritään antamaan kaikille yhdenvertaiset terveystalvelut. (Terveystieteiden laitoksen laki 1326/2010.)

3.4 Sosionomi vammaistyössä

Sosiaalityössä tärkeä paino on arvolähtökohdissa ja eettisissä lähtökohdissa. Lähtökohdat sisältävät ihmisarvon, itsemääräämisoikeuden, osallistumisoikeuden ja yksityisyyteen liittyvät oikeudet. Sosiaalityöllä pyritään vaikuttamaan yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja tukea tasa-arvoa. Vammaissosiaalityössä pyritään tukemaan asiakasta yksilöllisesti eri elämänalueilla, kuten opiskelussa sekä sosiaalisessa, taloudellisessa ja poliittisessa osallisuudessa. (Jäppinen ym. 2017, 62–64.)

Vammaisille ja kehitysvammaisille järjestetään palveluja monien eri tahojen puolesta, yleisimpinä näistä ovat hyvinvointialueet, kunnat, yksityinen ja kolmannen sektorin palvelut. Palveluiden sisällä järjestetään asiakkaille laajasti erilaista sosiaaliohjausta, jossa yhteisenä tavoitteena on asiakkaan oman elämänhallinnan lisääminen ja osallisuus. Sosiaaliohjaus voi olla asiakkaan ohjausta palveluiden piiriin. Sosiaaliohjaaja voi työskennellä asumisen tuen tehtävissä, vammaisten asumisyksikössä ja asiakkaan kodissa. (Helminen 2022.)

Kehitysvamma-ala työllistää monia ammattikorkeakoulun tutkintoja. Yksi kehitysvamma-alalla työskentelevä tutkinto on sosionomi. Opintojen aikana sosionomiopiskelija voi Turun ammattikorkeakoulussa halutessaan suunnata opintojaan vammaistyöhön. Opinnot sisältävät tietoa kehitysvammaisten

ihmisten palveluista, niiden toteutuksesta ja suunnittelusta. Vammaistyön kentällä sosionomi voi työskennellä monessa paikassa, esimerkiksi päivätoiminnassa, asumisyksikössä ja koulussa. Vammaistyössä sosionomi voi käyttää monipuolisesti oppimiaan erilaisia työmenetelmiä ja työvälineitä. (Vernerinet 2024a.)

Vammaistyössä sosionomi työskentelee usein nimikkeellä ohjaaja. Työnkuvaan asumisyksikön ohjaajana kuuluu arjen sujuvuuden tukeminen ja ohjaaminen asiakkaalle mielekkäästi. Ohjaaja lisää asiakkaan osallisuutta omaan arkeen ja auttaa arjen askareissa asiakkaan kehitykselle sopivalla tavalla. Ohjauksen keskiössä on asiakas ja toiminta perustuu asiakkaan tuen tarpeeseen. Sosiaalisten kanssakäymisten tukeminen on tärkeä osa työnkuvaa. Ohjaaja auttaa asiakasta toimimaan osana yhteiskuntaa yhdenvertaisena jäsenenä. (Vernerinet 2024a.)

Ohjaaja suunnittelee ja toteuttaa kehitysvammaisen asiakkaan palveluita. Tarkoituksena palveluissa on, että ohjaaja tukee asiakkaan fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaaliasia valmiuksia, jotta asiakas saisi olla mahdollisimman itsenäinen. (Vammaistyön ohjaajan työ, n.d.)

4 Kehittämistyön toteutus

4.1 Kehittämistyön prosessimalli ja kehittämismenetelmät

Hankimme tietoa opinnäytetyötä varten kirjallisuuden avulla. Hyödynsimme opinnäytetyössämme myös asiantuntijahaastattelua. Haastateltavaksi valikoitui hammaslääkäri. Haastattelukutsun mukana toimitimme kattavat tiedot opinnäytetyömme sisällöstä sekä suostumuslomakkeen haastatteluun osallistumista varten. Näiden lisäksi keräsimme anonyymin kyselyn avulla yksikön sosionomeilta tietoa heidän suunterveyden hoidon osaamisestaan.

Haastateltava työskenteli yksityisellä hammaslääkäriasemalla. Haastattelun keskiössä oli vammaisten henkilöiden suunterveys. Keräsimme haastattelun avulla tietoa seuraavista teemoista:

- Kotona käytettävät työvälineet suunterveyden edistämiseksi
- Kehitysvammaisten henkilöiden suunterveyden hoitoon liittyvät erityisohjeistukset
- Asiantuntijan näkemykset siitä, mitä ohjauksessa tulisi erityisesti huomioida suunterveyden edistämiseksi

Tavoitteemme oli saada arvokasta tietoa asiantuntijalta, jotta voimme syventää ymmärrystä tästä aiheesta ja tuottaa laadukasta materiaalia, joka hyödyttää kehitysvammaisten kanssa asumisyksikössä työskenteleviä ammattilaisia.

4.2 Kehittämistyön eteneminen

Saimme Varhailta tutkimusluvan tammikuussa 2025. Lähetimme helmikuussa kyselyn, jolla keräsimme Verkarannan asumisyksikössä työskenteleviltä sosionomeilta tietoa heidän tämänhetkisistä valmiuksistaan suunterveyden ylläpidossa. Etsimme teoretietoa työmenetelmistä, joita hyödynsimme

infograafin tekemisessä. Helmi-maalikuussa analysoimme tietojamme ja jatkoimme teoriatiedon etsimistä opinnäytetyötämme varten. Asiantuntijahaastattelun toteutimme maaliskuussa. Raportointivaiheen toteutimme huhti- ja toukokuun aikana. Laadimme tulosten pohjalta asumisyksikköön infograafin sosionomeille suuntauksen ohjauksen tukemiseksi työmenetelmiä käyttäen.

5 Kehittämistyön aineisto ja menetelmät

5.1 Aineisto

Aineisto koostui laadullisesta asiantuntijahaastattelusta ja määrällisestä kyselystä, jonka avoimet vastaukset analysoitiin laadullisin keinoin. Haastatteluja toteutettiin yksi. Haastateltava oli hammaslääkäri. Kysely lähetettiin Verkarannan asumisyksikössä niille henkilöille, joilla on valmis sosionomin tutkinto tai sosionomiopinnot kesken. Kolme vastasi kyselyyn. Aineisto kerättiin helmi-maalikuussa 2025. Aineiston keräämistä varten haettiin tutkimuslupaa Varsinais-Suomen hyvinvointialueelta.

5.2 Aineiston kerääminen

Kysely toteutettiin sähköisellä lomakkeella. Kyselyyn vastaajat työskentelevät Varsinais-Suomen hyvinvointialueen (Varhan) Verkarannan asumisyksikössä. He ovat koulutukseltaan sosionomeja (AMK). He työskentelevät asumisyksikössä nimikkeellä asumisen ohjaaja. Kysely lähetettiin viidelle sosionomille. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, millaiseksi sosionomit kokevat roolinsa asukkaiden suunterveyden tukemisessa ja miten heidän työskentelyään voitaisiin parantaa.

Kysely toteutettiin sähköisesti helmi-maaliskuussa 2025. Kysely sisälsi 10 avointa kysymystä. Vastaaminen oli vapaaehtoista ja tapahtui anonymisti. Vastaanottajille lähetettiin sähköpostitse linkki Google Forms -kyselyyn. Kyselyyn oli aikaa vastata kaksi viikkoa. Vastauksia tuli vain kaksi, joten vastaamisaikaa pidennettiin kolmeen viikkoon. Viidestä yksikössä työskentelevästä sosionomista kolme vastasi lopulta kyselyyn. Yleensä kyselytutkimukset ovat määrällisiä. Kyselyn kaikki kysymykset olivat avoimia, joten vastaukset käytiin kuitenkin läpi laadullisin menetelmin sisällönanalyysin avulla.

Haastattelun tarkoituksena oli syventää ymmärrystä kehitysvammaisten suunterveydestä ja tuottaa laadullista tietoa, joka tukisi opinnäytetyömme

tutkimuskysymyksiä. Haastattelun toinen tavoite oli oppia, millaisia käytäntöjä ammattilaiset käyttävät työskennellessään kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa. Asiantuntijahaastattelun tarkoitus oli selvittää, miten yrityksissä on ohjeistettu suunterveyden asiantuntijoita kehitysvammaisen suunterveydessä. (Tietoarkisto 2021).

Haastattelu oli puoliksi strukturoitu ja kysymykset oli etukäteen sovittu haastateltavan kanssa. Haastattelu toteutettiin etänä avointen kysymysten pohjalta (Liite 4). Kysymykset laadittiin sosionomeille teettämämme kyselyn vastausten pohjalta. Haastateltava sai myös vapaasti tuoda ilmi näkemyksiään. Haastattelu toteutettiin 24.3.2025 Teamsin välityksellä ja sen kesto oli noin 30 minuuttia. Haastattelu äänitettiin ja litteroitiin opinnäytetyötämme varten. Litterointi haastattelussa on propositiontasoa, haastatteluun on jätetty keskeisimmät asiat ja poistettu puhekielen piirteitä (Kananen 2025, 161.)

Haastateltava on opinnäytetyössämme anonyymi, koska koimme sen helpottavan asiantuntijahaastattelun saamista. Olemme varmistaneet haastateltavan anonymiteetin noudattamalla tietosuojakäytäntöjä ja täyttämällä suostumuslomakkeen. Hän on hammaslääketieteen asiantuntija ja toimii hammaslääkärinä. Hänellä on erityisosaamista kehitysvammaisten suunterveydestä.

5.3 Aineiston analyysi

Kehitystyön tutkimusote on laadullinen. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jolla pyritään kuvailemaan ja ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Ilmiötä kuvataan sanallisesti. Laadullisessa tutkimuksessa havaintojoukko on pieni, eikä tuloksia voi yleistää tutkimuksen ulkopuolelle. Haastattelu on yksi käytetyimmistä laadullisen tutkimuksen menetelmistä. (Kananen 2017, 32–35.) Opinnäytetyötä varten toteutettiin puolistrukturoitu teemahaastattelu. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset on laadittu valmiiksi, mutta haastateltava saa vastata niihin vapaamuotoisesti (Tietoarkisto 2021). Teemahaastattelussa kysymysten

teemat ovat ennalta määriteltyjä. Haastatteluaineisto avaa tutkittavaa ilmiötä (Kananen 2017.)

Molemmat aineistot analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan menetelmää, jossa erilaisten kirjallisten dokumenttien sisältöä kuvaillaan sanallisesti. Tarkoituksena on ymmärtää, mistä aineisto kertoo. Aineistosta etsitään tutkimuskysymysten kannalta olennaisia asioita ja pyritään saamaan niihin vastaus. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 119.)

6 Kyselyn tulokset

Kyselyyn vastanneet sosionomit kokivat, että heidän roolinsa suunterveyden tukemisessa on ohjauksellinen. Ohjaus tapahtuu pääosin sanallisesti, mutta yksi vastaajista kertoi käyttävänsä myös kuvia puheen tukena. Sosionomit ovat myös tarpeen tullen mukana hammaslääkärikäynneillä. Yksi vastaajista koki roolinsa ”erittäin tärkeäksi”.

Kaksi sosionomia oli vastannut millaisia apuvälineitä kaipaisi työnsä tueksi. Työn tueksi kaivattaisiin suurempaa kuvapankkia tai muita menetelmiä, joita voisi hyödyntää hammaspesutilanteissa ohjaamisessa. Esimerkiksi oli nostettu tekohampaat, joilla voisi auttaa hahmottamaan asukkaille harjauksen tekniikkaa ja harjauspaikkoja. Toinen vastanneista koki tarvitsevansa ohjausta erilaisten harjojen, hammaslankojen ja muiden hoitovälineiden käytössä ja valinnassa. Yksi vastaaja ei osannut sanoa, millaisia apuvälineitä kaipaisi työnsä tueksi.

Kyselyyn vastanneet sosionomit esittivät toimintamallien kehitysehdotuksiksi valmiiden asukkaille tarjottavien ohjeiden luomisen ja hammaspesuun liittyvän kuvapankin luomisen. Työvuoron aikana sosionomeilla oli kyselyn perusteella 5–15 minuuttia aikaa yhden asukkaan suunterveyden ohjaamiseen. Ohjaamista voitaisiin vastanneiden mukaan tehostaa käymällä suunterveyden tärkeyttä yhteisesti läpi asukkaiden kanssa.

Sosionomit kokivat, että vammaisen henkilön motivaatioon voidaan yrittää vaikuttaa muistuttamalla hampaiden pesun tärkeydestä. Yksi vastaaja koki, että motivaation herättelemiseen vaikuttaa myös asukkaan ikä. Jos ohjaukseen ei ole panostettu kunnolla aikaisemmin elämässä, sen toteuttaminen tehokkaasti on hankalaa myöhemmällä iällä.

Kyselyssä selvitettiin myös sosionomien omaan motivaatioon vaikuttavia tekijöitä huolehtia asukkaiden suunterveydestä. Kaikissa vastauksissa suunterveys nähtiin tärkeänä osana asukkaiden yleisterveyttä. Tuloksien näkeminen ja ajatus siitä, että asukkailla olisi kaikki hyvin oli myös mainittu tekijöinä motivaation

ylläpitämisessä. Yksi vastaaja koki, että koko tiimin sitoutuneisuus ja motivaatio vaikuttivat myös hänen yksilölliseen motivaatioonsa.

Vammaisten suunterveys asumisyksikössä huomioidaan muistuttamalla hammaspesuista ja ohjaamalla. Kiputiloihin reagoidaan nopeasti ja varataan asukkaille hammaslääkäriajat heidän puolestaan. Yksi vastaajista koki, että suunterveys huomioidaan nykyään paremmin kuin aikaisemmin.

Yksi vastaajista koki, että häntä ei ole perehdytetty työpaikallaan mitenkään vammaisten suunterveyden tukemiseen liittyvissä asioissa. Toinen vastaaja koki, että perehdytys on ollut huonoa. Perehtyminen on vaatinut omaa halua ottaa asioista selvää ja soveltaa opittua asiakastyössä. Kolmas vastaaja koki perehdytyksen olevan osa asukkaan perushygienian hoitoa.

7 Haastattelun tulokset

7.1 Kehitysvammaisten suunterveyden haasteet

Haastattelussa käsiteltiin kehitysvammaisten henkilöiden suunterveyttä yleisesti. Haastateltava nosti esiin usein kehitysvammaisten synnynnäiset suun rakenteen ongelmat. Yleisiä suunterveyden ongelmia ovat leukojen, hampaiden ja kielen rakenteelliset epäsuhtat, jotka lisäävät taipumusta eroosiolle hampaissa. Haastateltava kertoo myös joidenkin lääkkeiden lisäävän syljen eritystä, jolloin plakki tarttuu hampaiden pinnalle ja muodostuu enemmän hammaskiveä. Hän kertoi myös joidenkin lääkkeiden lisäävän suun kuivuutta, mikä lisää riskiä hampaiden reikiintymiselle.

7.2 Apuvälineet ja tukimateriaalit

Apuvälineiden valinnassa on tärkeä huomioida asiakkaan motoriiikka. Haastateltava nostaa esille asiakkaan hampaiden harjaamisen helpottamiseksi sähköhammasharjan. Heikompikaan käden motoriiikka ei ole este sähköhammasharjan käytölle. Apuvälineiden valinnassa haastateltava suosittelee kääntymään terveyskeskuksien hammaslääkärin ja suuhygienistin puoleen. Haastateltava korostaa Kehitysvammaliiton oppaiden merkitystä aiheeseen liittyen.

7.3 Ohjaus ja yksilöllisyys

Haastateltava korostaa asiakasohjaustilanteessa asiakkaan yksilöllistä kohtaamista ja ohjausta. Ohjaustilanteissa tulisi huomioida asiakkaan vamma ja tilanne. Hän korostaa suunterveyteen liittyvän säännöllisen ohjauksen merkitystä, koska rutiinit ovat kehitysvammaisille usein tärkeitä. Haastateltava nostaa esille, että asumisyksikössä suunterveydestä huolehtiminen voisi olla sovittu jonkun työntekijän vastuulle, sillä tämä toisi asiakkaille turvallisuuden

tunnetta. Asiakkaiden ei tarvitsisi jännittää hampaiden pesutilannetta. Hän pitää myös tärkeänä, että asumisyksikön työntekijöiden kanssa käytäisiin läpi puhdistusmenetelmät. Asiakkaan käydessä hammaslääkärissä häntä ja ohjaajaa voidaan neuvoa suunterveyden hoidossa.

Haastattelussa hammaslääkäri painotti yksilöllisyyttä ja luovuutta suunhoidossa. Esimerkiksi asiakas voi pestä aamulla ylähampaat ja illalla alahampaat, jos asiakkaalle on raskasta kerralla koko suun puhdistaminen. Haastateltava korostaa, että hampaiden pesun tulisi tapahtua samoissa olosuhteissa, kuten samassa paikassa ja samoilla rutiineilla. Haastateltava korostaa toiston merkitystä suunterveyden hoidossa. Hän pitää sitä jopa tärkeämpänä kuin pelkkää kommunikaatiota. Hammaslääkäritarkastukset ja hammaskiven poisto suuhygienistillä säännöllisesti ovat myös tärkeitä terveen suun ylläpitämisessä.

7.4 Suunkivun tunnistaminen

Haastateltava kertoo, että kehitysvammainen voi ilmaista suun kipua syömättömyydellä tai syömisongelmilla. Asiakaan käyttäytyminen saattaa muuttua kivun takia rauhattomaksi tai tuskaiseksi. Asiakas voi liikkeillään myös viestiä kipua, yleinen on käden laittaminen poskelle. Asiakkaan suun kivun oireilu tulee aina ottaa tosissaan.

8 Kehittämistyön tulokset infograafin sisällöksi

Tulokset koottiin visuaalisesti infograafiin. Infograafi sisältää seitsemän otsikoitua laatikkoa. Laatikoihin on tiivistetty tuloksista poimittuja keinoja, joita sosionomi voi suunterveyteen liittyvässä ohjauksessaan hyödyntää. Infograafi löytyy opinnäytetyön liitteistä (Liite 5). Kyselyn ja haastattelun tulosten pohjalta infograafin sisältö jaettiin havainnollistamiseen, kehumiseen, ohjauksen yksilöimiseen, kivun tunnistamiseen, rutiineihin, apuvälineisiin ja avun kysymiseen liittyviin laatikoihin. Näiden otsikoiden alle on kerätty konkreettisia esimerkkejä työn sujuvoittamiseksi.

Infograafi on tehty vastaamaan toimeksiantajamme kehitysvammaisten asumisyksikön sosionomien tarpeita. Vastaamme infograafilla heidän esittämiinsä huomion kohtiin, joita he kohtaavat työssään ohjatessaan suunterveyttä kehitysvammaisille. Tieto on koottu infograafiin selkeästi ja helppolukuisesti, jotta sitä on helppo hyödyntää.

Tiedot infograafiin on hankittu teorian, kyselyn ja haastattelun kautta. Teoriapohjana olemme käyttäneet lähdekriittisesti valikoituja lähteitä. Haastattelun sisällön suunnittelimme vastaamaan kysymyksiin koskien kehitysvammaisten asumisyksikön sosionomien esille nostamia asioita.

9 Sosiaalialan työmenetelmät ja niiden rooli sosiaaliohjauksessa

Sosiaalialan työntekijä toteuttaa työssään vuorovaikutuksellista ja tietoista toimintatapaa asiakastyössä. Vakiintuneita työmenetelmiä voidaan käyttää erilaisissa yhteyksissä ja asiakasryhmien kanssa. Työmenetelmää pystyy käyttämään joustavasti asiakkaan tarpeet ja piirteet huomioiden. Työmenetelmät ovat toimintatapoja, joita käytetään asiakastyössä. Sosiaalityön menetelmillä on taustalla teoreettinen viitekehys tai käytännön teoria, mikä luo edellytykset olettaa niiden toimivan halutulla tavalla. Menetelmissä painottuu tavoitteellisuus, suunnitelmallisuus ja järjestelmällisyys. (Karjalainen ym. 2021, 10, 14.)

Työmenetelmät ovat keskeisiä sosiaaliohjauksessa. Työmenetelmät valitaan ja niitä käytetään tilanteen ja tuen tarpeen perusteella ja asiakaslähtöisesti. Työmenetelmissä yhdistyy erilaiset elementit useimmiten ohjauksen ja tuen. Menetelmien ytimessä ovat ohjaus ja tuki, joita hyödynnetään joustavasti asiakkaan tarpeiden ja tilanteen mukaan. Työmenetelmät voivat perustua toimintaan ja vuorovaikutukseen. (Helminen, 2022.)

10 Palveluohjaus

10.1 Palveluohjauksen määritelmä, luonne ja merkitys

Palveluohjaus on sosiaali- ja terveystalouden työmenetelmä, jota käytetään asiakastyössä. Tarkoituksena on varmistaa ja tunnistaa asiakkaalle tarvittavat palvelut, myös oman palvelun ulkopuolelta. (Kari ym.2020, 120.) Palveluiden tulisi vahvistaa ja kehittää hyvinvointia ja terveyttä (THL, 2023). Työmenetelmänä palveluohjauksen tavoite on luoda toimivat suhteet kaikkien toimijoiden välillä ja saada asiat menemään eteenpäin. Työntekijän tavoite on asiakkaan tarpeiden ja niitä tukevien palveluiden yhteensovittaminen saumattomasti. (Suominen & Tuominen, 2007,5, 13.)

Kehitysvammaisuus vaikuttaa asiakkaan arjen toimintoihin, mikä lisää hoito- ja tukipalveluiden yhteensovittamisen tarvetta. Tällaisessa tilanteessa asiakas tarvitsee johdonmukaista palveluohjausta ammattilaisten osalta. (Suominen& Tuominen. 2007, 60.) Asumisyksikössä työskentelevä sosionomi voi edustaa asiakasta palveluohjauksessa ja etsiä hänelle sopivia palveluja järjestelmästä. Kun sosionomi käyttää palveluohjausta työmenetelmänä vammaisten asumisyksikössä, hän tuntee asiakkaansa ja pystyy tukemaan tämän arkea palveluohjauksen tavoitteiden mukaisesti. (Blommila ym., 2022, 23, 27–28.)

Palveluohjauksellinen työote on tilanne, jossa palveluohjaus on vain osa asiakastyötä (Blommila ym., 2022, 39–40). Palveluohjaus on yhteistyötä eri ammattilaisten välillä, jotta asiakas saadaan ohjattua palveluiden pariin. Palveluohjauksen työtöteessä on keskeistä, että työntekijä tuntee asiakkaan ja on tietoinen asiakkaan oikeuksista ja palveluista. Työntekijä varmistaa asiakkaalle yksilöllisesti sopivat palvelut. (Kari ym., 2020, 120.)

10.2 Asiakslähtöisyys palveluohjauksessa

Palveluohjaus on asiakaslähtöistä työskentelyä, jossa painotetaan asiakkaan osallisuutta, toimintakykyä ja itsemääräämisoikeutta. Työskentelyn painopiste on

asiakkaan tarpeissa ja tavoitteissa. Palveluohjauksen yhtenä tärkeänä tavoitteena on asiakkaan toimintakyvyn kuntouttaminen, yhteiskuntaan integroituminen ja arjen hallinta. (Blommila ym., 2022, 32)

Asiakas tuo ohjaussuhteeseen omat näkökulmansa, tarpeensa, rajoituksensa ja voimavarat. Tämä edistää hänen tarpeidensa tunnistamista ja mahdollistaa kustannustehokkaan avun saamisen mahdollisimman nopeasti (Blommila ym., 2022, 114, 122, 153.) Asiakslähtöisesti palveluohjausta voi antaa eritasoisesti asiakkaalle. Sosionomin tulee huomioida ja arvioida asiakkaan toimintakykyä palveluohjauksen toteutuksessa. (Blommila ym., 2022, 24.)

10.3 Palveluohjauksen vaiheet

Palveluohjaus on prosessi. Asiakasta ei kiirehditä vaiheiden läpi, vaan hänelle annetaan yksilöllisesti riittävää tukea. (Blommila ym., 2022, 19–25.) Palveluohjauksessa on kolme keskeistä osa-aluetta. Kartoittava palveluohjaus on ensimmäinen vaihe, jolloin selvitetään asiakkaan avuntarve. Intensiivinen yksilökohtainen palveluohjaus on keskittymistä asiakkaan arjen sujuvuuteen. Siirtymävaiheen palveluohjaus on asiakkaalle tukiverkkojen ja palvelukokonaisuuden luomista, joka tukee asiakasta (Näkki & Sayed, 2015.) Palveluohjauksessa yhtenä vaiheena voidaan tehdä asiakkaalle hoitosuunnitelma ja palveluiden järjestäminen. Työntekijän on myös tärkeää seurata, että suunnitelmat ja palvelut toteutuvat suunnitellusti. (Suominen & Tuominen, 2007, 40–41.)

10.4 Palveluohjauksen haasteet

Yksi palveluohjauksen haasteista on palvelujärjestelmän hajanaisuus, mikä vaikeuttaa asiakkaan kokonaisvaltaista tukemista. Erilaisten palveluiden yhteensovittaminen ja sopivien palvelujen löytäminen on voi olla hankalaa, mutta asiakkaan elämänhallinnan ja toimintakyvyn tukeminen on tärkeää. (Blommila ym., 2022, 39–40.)

Työntekijän tulee miettiä, toimiiko hän palveluun ohjatessaan hoitojärjestelmän vai asiakkaan tavoitteiden mukaisesti. Palveluohjausta tekevä ammattilainen toimii sekä asiakkaan maailmassa että palveluntuottajien ja viranomaisten systemaattisessa maailmassa. (Suominen & Tuominen, 2007,22.) Palveluohjausta työmenetelmänä tarkasteltaessa tulee miettiä, onko työskentelytapa asiakaslähtöinen ja tukeeko se asiakkaan oikeuksia (Blommila ym. 2022, 25).

11 Motivoiva haastattelu

Motivoivalla haastattelulla pyritään herättämään asiakkaan sisäinen halu kohti positiivista muutosta. Motivoiva haastattelu on osallistava työmenetelmä, jolla vahvistetaan asiakkaan sisäistä motivaatiota nostamalla esiin ja tutkimalla ristiriitoja asiakkaan toiminnassa. Motivaation heräämiseen voidaan vaikuttaa asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutussuhteessa. Asiakkaalle ei anneta valmiita vastauksia vaan tarkoituksena on, että motivoinnin kautta hän keksii ratkaisut itse. Empaattinen kohtaaminen ja hyvä ammatillinen vuorovaikutussuhde tukevat työskentelyä. (Näkki 2015, 84–86.)

Motivoivan haastattelun periaatteet auttavat muutoshalun herättämisessä. Asiakasta kohtaan osoitettu empatia parantaa vuorovaikutusta. Haitalliseen käytökseen liittyvien ristiriitojen esille tuominen voi auttaa asiakasta kohti muutosta. Muutokset voivat aiheuttaa alkuun vastustusta, mutta ne on hyväksyttävä osaksi työskentelyä. Huomio on hyvä ohjata asiakkaan vahvuuksiin ja saada hänet luottamaan omiin kykyihinsä. Asiakkaan tuottaman muutospuheen tunnistaminen ja vahvistaminen on tärkeää. Muutospuheella tarkoitetaan kaikkea sellaista puhetta, jossa korostuu asiakkaan kyky, halu tai tarve tehdä muutoksia. Heijastava kuuntelu, avoimet kysymykset ja yhteenvetojen tekeminen asiakkaan puheesta ovat myös motivoivan haastattelun periaatteita. Muutokseen kannustamiseen kuuluu myös positiivisen palautteen antaminen. (Näkki 2015, 87–90.)

12 Toiminnalliset työmenetelmät

12.1 Toiminnalliset menetelmät sosionomin käytössä

Ammattialaisten tulee olla päteviä käyttäessään toiminnallisia menetelmiä asiakastyössä. Menetelmää käyttäessään ammattilaisen tulee huomioida asiakkaan tai asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Tärkeitä huomion painopisteitä ovat persoonallisuus, tilanne, tarve sekä asiakkaan ja työskentelyn tavoitteet. (Into 2024.)

Sosionomin työssä toiminnalliset menetelmät voivat vahvistaa ohjaustyötä. Onnistuneella ohjaustyöllä saadaan vahvistettua asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutussuhdetta. Luottamuksellinen vuorovaikutussuhde tarjoaa asiakkaalle työvälineitä ja apua elämän jäsentämiseksi. (Hirvonen, ym., 2015.)

12.2 Toiminnallisten menetelmien tavoitteet

Toiminnallisten menetelmien tavoitteena on yksilön toimintakyvyn tukeminen ja myös toimintakyvyn lisääminen. Yleensä tavoitteena on muuttaa asiakkaan toimintaa. (Näkki& Sayed 2015, 107.) Toiminnalliset menetelmät voivat olla erilaisia aktiviteetteja. Toiminnallisten menetelmien käyttöönottoa ennen tulee tutustua menetelmään ja soveltaa tilanteeseen. Tavoite tulee asettaa yhdessä osallistujan kanssa. Menetelmän käytössä on tärkeä valmistautua hyvin toimintahetkeen, esimerkiksi välineillä, jotka helpottavat toiminnan sujuvuutta ja konkretisointia. Toiminnan aloitus vaatii ammattilaiselta heittäytymistä, läsnäolotaitoja sekä ammatillista itsevarmuutta. (Into 2024.)

Asiakkaan luottamus työntekijään ja työntekijän luottamus myös itseensä on tärkeää, kun toiminnallisia menetelmiä käytetään asiakastyössä. Asiakkaan täytyy tuntea olonsa turvalliseksi, jotta menetelmän kanssa työskentely on sujuvampaa. (Into 2024.) Toiminnalliset menetelmät edistävät asiakkaan sosiaalisia taitoja. Asumispalveluissa asuvan kontaktit voivat rajoittua yksikön

työntekijöihin. Toiminnallisten menetelmien avulla voidaan lisätä asukkaan kontaktia myös muiden asukkaiden kanssa. (Näkki& Sayed 2015,105.)

13 Pohdinta

Kaikissa tutkimuksissa tulee arvioida luotettavuutta. Tutkimuslupan meille myönsi Varha ja keskustelimme tutkimuksen toteuttamisesta yksikössä asumisyksikön palveluvastaavan kanssa. (Hakala 2024.) Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus tarkoittaa sitä, kuinka hyvin tulokset vastaavat todellisuutta eli tutkittavaa ilmiötä. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole yleistettävyys. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeää on toistettavuus. (Kananen, 2015, 352–352.) Opinnäytetyö on tehty Turun ammattikorkeakoulun eettisiä ohjeita noudattaen. Käsittelimme opinnäytetyössämme vain tarpeellisia tietoja (Arene 2024).

Tutkimuslupaa haettiin Varhalta. Täytimme Varhan Tuure-järjestelmän kautta opinnäytetyölupahakemuksen. Alkuperäinen ideamme oli osallistaa myös asumisyksikön asiakkaita kehittämistyössämme. Tietosuojaan ja eettisten ongelmien vuoksi emme kuitenkaan saaneet tähän lupaa. Tästä syystä kehittämistyöhön liittyvä kysely koski vain työntekijöitä ja heidän työskentelyään.

Ennen kyselylinkin jakamista lähetimme yksikköön kaikille sosionomeille saatekirjeen, josta kävi ilmi opinnäytetyömme tarkoitus. Vastaaminen kyselyyn oli kaikille vapaaehtoista. Pyysimme kyselyyn osallistuvien suostumuksen heti kyselyn alussa. Kyselyyn sai jättää vastaamatta ja vastaamisen sai lopettaa milloin tahansa. Kyselyssä ei kerätty henkilötietoja. Ainut tiedossa oleva henkilötieto on vastaajien koulutustausta.

Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista. Ennen haastattelutilannetta lähetimme suostumuslomakkeen. Haastateltavan kanssa käytiin läpi suostumus osallistumisesta ja henkilötietojen suojaaminen vielä haastattelun aluksi ennen haastattelun dokumentointia. Haastateltavan henkilötietoja ei tallennettu mihinkään dokumenttiin. Haastattelusta nauhoitettiin ja litteroitiin vain vastaukset kysymyksiin. Haastattelu kohdistui menneeseen aikaan, jolloin muistin rajallisuus ja asioiden sanoittaminen tuottavat haasteita todenmukaisuuteen. On hankalaa varmistaa, onko muistin perusteella tuotettu tieto luotettavaa. Haastattelun luotettavuuden olemme tarkastaneet lukemalla teoriaa aiheesta. (Kananen.

2015,340, 352–353.) Tietosuojan toteutuminen varmistettiin poistamalla haastattelutallenteet välittömästi litteroinnin valmistuttua noudattaen soveltuvia tietosuojasäännöksiä.

Aineistonkeruun yhdenmukaisuus ja systemaattisuus varmistettiin ennalta sovitulla kysymyksillä, jotka lähetettiin kaikille vastaajille. Kaikki vastaajat saivat samat kysymykset samassa järjestyksessä. Kyselyyn vastanneiden vastaukset dokumentoitiin tarkasti. Työn luotettavuuteen vaikuttaa se, että kyselyyn teetettiin vain yhden asumisyksikön sosionomeille, jolloin otanta on pieni. Kyselyyn vastanneiden määrä oli pieni. Suunterveyden edistämisestä sosiaalialan näkökulmasta ei ole paljoakaan tutkittua tietoa. Opinnäytetyön tulokset kertovat vain yhden asumisyksikön arjesta eivätkä ne ole yleistettävissä muihin yksiköihin. Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista selvittää, miten terveydenalan ja sosiaalialan ammattilaisten yhteistyötä ja työnjakoa voisi kehitysvammaisten asumisyksiköissä kehittää.

Lähteet

Arene. 2024. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 4.5.2025.

https://arene.fi/wpcontent/uploads/Raportit/2025/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202025.pdf?_t=1739803988

Blommila, K.; Juntunen, M. & Kosunen, S.2022. Puheenvuoroja palveluohjauksesta. Suomen Palveluohjausyhdistys ry. Viitattu 14.10.2024.
<https://www.palveluohjaus.fi/>

Hakala, J.T. 2024. Laadullisen tutkimuksen ABC. Menetelmäopas opinnäytteen tekijälle. Gaudeamus.

Hammaslääkäriliitto. 2024. Suunterveys. Viitattu 13.11.2024.
<https://www.hammaslaakariliitto.fi/fi/suunterveys>

Helminen, J. 2022. Sosiaaliohjauksen tekijät ja tehtävät. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Työelämäjulkaisut.

Hirvonen, J.; Niiranen-Linkama, P.; Saksio, M.(toim.)2015. Sosionomin asiakastyön kentällä. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Viitattu 18.4.2024.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/97130/URNISBN9789515885111.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Into. 2024. Toiminnalliset ja luovat menetelmät ovat sosiaalisen vahvistamien ja kasvatustyön kovaa ydintä. Viitattu 18.4.2024.
<https://www.intory.fi/ajankohtaista/uutiset/toiminnalliset-ja-luovat-menetelmat-ovat-sosiaalisen-vahvistamisen-ja-kasvatustyon-kovaa-ydinta/>

Jäppinen, M., Metteri, A., Ranta-Tyrkkö, S. & Rauhala, P.-L. (toim.) 2017. Kansainvälinen sosiaalityö. 2. painos. Tampere: Vastapaino.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kari O, Laakso S, Niskanen T, Seppänen M. 2020. Vammaistyön käsikirja. Sanomapro. Helsinki.

Karjalainen, P.; Kivipelto, M.; Liukko, E. & Muurinen, H. 2021. Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö- opas ammattilaisille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 13.4.2025.

<https://www.julkari.fi/handle/10024/142555>

Kuosma, T. 2018. Kansainväliset vammaisoikeudet. Jyväskylä: Atrain & Nord.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977. Viitattu 2.11.2024.

<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1977/519>

Näkki, P & Sayed, T. (toim.) 2015. Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita

Seure. Vammaistyön ohjaajan työ. Viitattu 28.11.2024.

<https://www.seure.fi/tyonhakijalle/tyokuvaukset/sote/vammaistyon-ohjaaja/>

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Viitattu 27.4.2025.

<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/1301>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. THL. n.d. Palveluohjaus. Viitattu 2.4.2025.

<https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/palveluohjaus>

Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326. Viitattu 27.4.2025.

<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2010/1326>

Terveyskirjasto. 2022a. Aisti- ja muiden vammaisten suun terveydenhoito.

Viitattu 5.11.2024. <https://www.terveyskirjasto.fi/trv00071>

Terveyskirjasto. 2022b. Kehitysvammaisten henkilöiden suun hoito. Viitattu

13.11.2024. <https://www.terveyskirjasto.fi/trv00070>

Tiensuu, P., Aalto-Heinilä, M. & Mäki-Petäjä-Leinonen, A. 2023.

Itsemääräämisoikeus: Teoriasta käytäntöön. Tampere: Vastapaino.

Tietoarkisto.2021. Haastattelut. Viitattu 27.4.2025.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

Vammaispalvelulaki 14.4.2023/675. Viitattu 27.4.2025. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/675>

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE. 2024. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ja sen valinnainen pöytäkirja. Viitattu 13.11.2024. <https://vane.to/vammaisyleissopimus>

Varha. n.d. Vammaisten henkilöiden palveluasuminen. Viitattu 13.11.2024. <https://www.varha.fi/fi/palveluhakemisto/vammaisten-henkiloiden-palveluasuminen>

Vernerinet. 2024a. Ammattikorkeakouluopinnot. Viitattu 5.11.2024. <https://verneri.net/yleis/vammaisalan-tyot-ja-opinnot>

Vernerinet. 2024b. Mitä kehitysvammaisuus on? Viitattu 5.11.2024. <https://verneri.net/yleis/mita-kehitysvammaisuus-on>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. Viitattu 4.11.2024 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Suostumuslomake haastatteluun

Olemme sosionomiopiskelijoita Turun ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä Varhan Verkarannan asumisyksikön kanssa. Tämän kehittämisopinnäytetyön tarkoituksena on kehittää sosionomien valmiuksia ohjata suunterveyttä asiakkaille asumisyksikössä. Tavoitteenamme on tuoda esiin sosionomin rooli osana suunterveyden edistämistä asumisyksikössä.

Haastattelumme koostuu kysymyksistä, jotka liittyvät vammaisten suunterveyden tukemiseen. Haastattelu kirjataan ja haastattelua tullaan käyttämään vain tässä opinnäytetyössä. Haastattelusta syntyneet kirjaukset tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua. Haastattelussa saatu materiaali on luottamuksellista ja salassa pidettävää.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja voit keskeyttää tai perua osallistumisesi milloin tahansa. Tämä suostumuslomake säilytetään lukollisessa kaapissa ja tullaan hävittämään tietoturvalisesti heti materiaalin käsittelyn jälkeen.

Valmis opinnäytetyö julkaistaan ammattikorkeakoulujen yhteisessä verkkopalvelussa Theseuksessa keväällä 2025. Valmiissa opinnäytetyössä ei ole tunnistettavia henkilötietoja haastateltavasta.

Olen lukenut yllä olevan tekstin ja olen halukas osallistumaan haastatteluun.

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Kiitos yhteistyöstä,

Mimmi Lehtonen & Jenni Toikka

Saatekirje

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita Turun ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä Varhan Verkarannan asumisyksikön kanssa. Kehittämistyön tarkoituksena on luoda kehitysvammaisten asumisyksikössä työskenteleville sosionomeille infograafi. Infograafiin kootaan työmenetelmiä, joita voisi hyödyntää asukkaiden suunterveyden ja sen ylläpitämisen tukemisessa. Tarkoitus on lisätä sosionomien valmiuksia asukkaiden suunterveyden ylläpitoon. Opinnäytetyömme tavoite on edistää sosionomien ohjausmenetelmiä asukkaiden suunterveyden avustamisessa.

Kysely on suunnattu asumisyksikössä työskenteleville sosionomeille. Kysely toteutetaan sähköisenä. Kyselyn tarkoituksena on selvittää, millainen sosionomin rooli on asukkaiden suunterveyden ohjaamisessa ja tukemisessa tällä hetkellä asumisyksikössä. Kyselyn materiaalia hyödynnetään infograafin koostamisessa. Kysely on anonyymi. Vastaaminen on vapaaehtoista ja vastaamisen voi keskeyttää milloin vain.

Kyselystä saatua materiaalia käytetään ainoastaan tässä opinnäytetyössä. Materiaali on luottamuksellista ja salassa pidettävää. Materiaali hävitetään heti käsittelyn jälkeen. Opinnäytetyö julkaistaan ammattikorkeakoulujen yhteisessä verkkopalvelussa Theseuksessa keväällä 2025.

Yhteistyöterveisin,

Mimmi Lehtonen & Jenni Toikka

Kyselylomake

Saatekirje

1. Vastaamalla KYLLÄ hyväksyt nämä ehdot ja pääset jatkamaan kyselyyn.
2. Millaiseksi koet roolisi vammaisten suunterveyden ylläpidossa?
3. Millaisia työkaluja, kuten oppimateriaaleja tai apuvälineitä, kaipaisit työsi tueksi?
4. Miten voimme kehittää toimintamalleja, jotta voisit paremmin tukea vammaisten henkilöiden suunterveyttä?
5. Miten paljon aikaa sinulla on käyttää suunterveyden ohjaamiseen?
6. Miten suunterveyden ohjaamista voitaisiin tehostaa?
7. Miten koet pystyväsi motivoimaan vammaista henkilöä suunterveyden edistämässä?
8. Mikä motivoi sinua huolehtimaan vammaisten henkilöiden suunterveydestä?
9. Miten työpaikallasi huomioidaan vammaisten suunterveys?
10. Miten työpaikallasi sinut on perehdytetty vammaisten suunterveyden tukemiseen?

Haastattelun kysymykset

1. Millaisessa kunnossa yleensä kehitysvammaisen henkilön hampaat ovat?
2. Millä tavoin koet, että kehitysvamma henkilöä olisi hyvä ohjata suunterveydessä?
3. Millaisia apuvälineitä suosittelit kehitysvammaiselle asiakkaalle käytettäväksi?
4. Mistä saa tieto oikeanlaisista puhdistusvälineistä, jotka sopivat asiakkaalle? (harjat, langat ja väliharjat)
5. Miten vammaisten asumisyksikössä olisi hyvä huomioida vammaisten suunterveys?
6. Mitkä ovat yleisimmät suunterveyteen liittyvät haasteet kehitysvammaisilla henkilöillä?
7. Miten huomioisitte kommunikaatioon liittyvät haasteet?
8. Miten arvioisitte asiakkaan kivun tuntemuksen ja ilmaisun, jos hän ei itse pysty kommunikoimaan?
9. Miten tuette vammaisten henkilöiden suunhoidon kotihoitoa?
10. Millaisia ohjeita antaisitte vammaisten henkilöiden läheisille suunterveyden ylläpitämiseksi?
11. Millaisia ohjeita antaisitte vammaiselle henkilölle suunterveyden ylläpitämiseksi?

Infograafi

SOSIONOMIN ROOLI SUUNHOIDOSSA

Vinkkipankki

Kehitysvammaan liittyvät usein purentaongelmat, leuan vääristymät, lisääntynyt hampaiden reikiintyminen ja muut synnynäiset suun rakenteen ongelmat.

HAVAINNOLISTA

- Ohjaustilanteissa voi hyödyntää erilaisia toiminnallisia menetelmiä & materiaaleja.
- Ohjaustilanteisiin voi ottaa kuvia puheen tueksi.

KEHU

- Anna positiivista palautetta yksilölle ja yhteisölle
- Motivoi asiakasta ja itseäsi

YKSILÖI

- Ota huomioon asiakkaan yksilölliset tarpeet
- Muokkaa hampaiden pesutilannetta tarvittaessa: pese ylä- ja alahampaat eri aikaan päivästä
- Ota huomioon asiakkaan tausta

TUNNISTA KIPU

- Kipu voi oireilla syömättömyytenä, muutoksina käytöksessä, ilmeillä ja eleillä
- Kipu on aina otettava vakavasti

RUTIINIT

- Muistuta hampaiden pesusta
- Toiston tärkeys: pyri tekemään asiat samaan aikaan ja samassa paikassa
- Säännölliset hammastarkastukset

APUVÄLINEET

- Suosi sähköhammasharjaa
- Hammasvälien puhdistusvälineet
- Puhdistusvälineisiin liittyvä ohjeistus käyntien yhteydessä

KYSY APUA

- Yhteistyö hammaslääkärin & suuhygienistin kanssa
- Varmista asiakkaalle tarvittavat suunterveyden palvelut
- Hyvä perehdytys

